

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ

М. В. Сідоров,
аспірант

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
m.sidorov@karazin.ua

Проаналізовано нормативно-правову базу міжнародних економічних взаємовідносин між Україною та Канадою. Досліджено торговельно-економічну складову україно-канадських відносин та визначено її сучасний стан. Розглянуто основні методичні підходи оцінювання рівня торговельно-економічних відносин між досліджуваними країнами. Розроблено методичний підхід оцінювання торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою у аспекті зовнішньоекономічної стратегії України. Виділено три основні етапи: аналіз торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою; формування пріоритетів розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою та формування стратегічних перспектив розвитку україно-канадських торговельно-економічних відносин у контексті зовнішньоекономічної стратегії України. Особливістю розробленого методичного підходу є наявність зворотніх зв'язків між його етапам. Це дає можливість коригувати очікувані результати в залежності від вибору основних складових оцінювання україно-канадських торговельно-економічних відносин.

Ключові слова: україно-канадські відносини, торговельно-економічні відносини, зовнішньоекономічна стратегія, прогнозування, оцінювання рівня розвитку, стратегічні перспективи.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ОЦЕНИВАНИЯ ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И КАНАДОЙ

Проанализирована нормативно-правовая база международных экономических взаимоотношений между Украиной и Канадой. Исследована торговая-экономическая составляющая украино-канадских отношений и определено ее современное состояние. Рассмотрены основные методические подходы оценки уровня торгового-экономических отношений между исследуемыми странами. Разработан методический подход оценки торгового-экономических отношений между Украиной и Канадой в аспекте внешнеэкономической стратегии Украины. Выделены три основных этапа: анализ торгового-экономических отношений между Украиной и Канадой; формирование приоритетов развития украино-канадских торговых-экономических отношений и формирование стратегических перспектив развития торгового-экономических отношений между Украиной и Канадой в контексте внешнеэкономической стратегии Украины. Особенностью разработанного методического подхода является наличие обратных связей между его этапами. Это дает возможность корректировать ожидаемые результаты в зависимости от выбора основных составляющих оценки украино-канадских торговых-экономических отношений.

Ключевые слова: украино-канадские отношения, торговая-экономические отношения, внешнеэкономическая стратегия, прогнозирования, оценки уровня развития, стратегические перспективы.

METHODOLOGICAL APPROACH TO ASSESS TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND CANADA

The author analyzes the regulatory and legal framework of international economic relations between Ukraine and Canada. The trade and economic component of the Ukrainian-Canadian relations is investigated and its current state is determined. The main methodological approaches to assess the level of trade and economic relations between the countries studied are examined. A methodical approach to assessing trade and economic relations between Ukraine and Canada in the aspect of Ukraine's foreign economic strategy is developed. Three main stages are identified: analysis of trade and economic relations between Ukraine and Canada; The formation of priorities for the development of trade and economic relations between Ukraine and Canada and the formation of strategic prospects for the development of trade and economic relations between Ukraine and Canada in the context of Ukraine's foreign economic strategy. The peculiarity of the developed methodical approach is the presence of feedback between its stages. This makes it possible to adjust the expected results, depending on the choice of the main components of the assessment of Ukrainian-Canadian trade and economic relations.

Key words: Ukrainian-Canadian relations, trade and economic relations, foreign economic strategy, forecasting, assessment of development level, strategic prospects.

Постановка проблеми. Двосторонні україно-канадські відносини мають досить ґрунтовну законодавчу базу. Канада стала першою західною країною, яка визнала незалежність України, а вже 27 січня 1992 р. з Україною були встановлені дипломатичні відносини [1]. Так Декларація «Про особливе партнерство», підписана у 1994 році і поновлена у 2001 та у 2008 роках, відзначає підтримку Канадою розвит-

ку України та важливість двосторонньої співпраці для забезпечення стабільності та процвітання у світі [2]. У вересні 2009 р. канадською стороною підписано «Дорожню карту» з Україною, де було визначено пріоритетні сфери для двосторонньої співпраці [3]. Крім того, ці країни мають тісні двосторонні стосунки. Історичні узи дружби, засновані поколіннями українських іммігрантів до Канади, підсилюються

спільними цінностями та зацікавленістю створити високоякісне, збалансоване та взаємовигідне партнерство у сфері торговельно-економічних відносин.

Також ці країни підписали низку угод та меморандумів про порозуміння у таких галузях, як торгівля, технічна співпраця, оборона та взаємна правова допомога. Проте, все ще залишаються широкі можливості для співробітництва. Ще з 1991 року Канада інвестувала значні зусилля та ресурси на підтримку демократичних перетворень, політичних і економічних реформ в Україні, а також її інтеграції в Євроатлантичні та міжнародні структури та організації. Канада сприяла вступу України до Світової організації торгівлі у травні 2008 року і підтримує прагнення України до можливого членства в НАТО [2].

Канада та Україна співпрацюють у низці міжнародних організацій, зокрема Організації об'єднаних націй, Організації безпеки та співробітництва в Європі і Міжнародній організації франкофонії. Стосовно питань оборони, то Канада підтримує особливе партнерство між Україною і НАТО, організовуючи мовні курси, навчальні програми з питань лідерства та миротворчих операцій для українського військового та цивільного персоналу. Україна є третім за величиною учасником канадської Програми військової підготовки та співробітництва [1].

Програма технічного співробітництва Канадської агенції міжнародного розвитку на даний час є єдиною програмою подібною в Європі. Україна є однією з 20 країн, де зосереджені програми Канадської агенції міжнародного розвитку. В рамках Програми глобального партнерства проти поширення зброї і матеріалів масового знищення, очолюваної країнами Великої вісімки, Канада та Україна співпрацюють за проектами в сфері ядерної безпеки (включаючи Чорнобильський фонд «Укриття»), перекаліфікації науковців, які раніше займалися зброєю (за допомогою Українського науково-технологічного центру) і прикордонної безпеки [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку зовнішньоторговельних зв'язків України з країнами Північної Америки присвячені наукові роботи вітчизняних науковців: А. Голікова, О. Дейнеки О. Довгаль, Л. Позднякової, В. Сідорова, А. Філіпенка, П. Черномаза [4-7] та ін., закордонних авторів: Девіда С. Нетчера, Пола Р. Кругмана, Д. Бейкона, С. Джіла, Б. Флетчера [8-9] та інших. Але значне коло питань потребують подальшого вивчення з урахуванням сучасних глобалізаційних викликів та загальної нестабільності світової економіки. Також, автором на прикладі України та Канади пропонуються методичні підходи до оцінювання двосторонніх торговельно-економічних відносин.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення методичних підходів до оцінювання торговельно-економічних відносин між країнами на прикладі України та Канади.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній двостороння договірно-правова база українсько-канадських торговельно-економічних відносин фактично повністю сформована — укладені та діють: Угода про торговельні та комерційні відносини, Угода про сприяння та захист інвестицій, Угода про економічне співробітництво, Конвенція про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилень від сплати податків стосовно доходів і майна. Зазначені угоди виконуються у повному обсязі та створюють необхідні умови для нормального здійснення торговельної та інвестиційної співпраці підприємств України та Канади [2-3; 10-11].

Канада та Україна мають давні позитивні торговельно-економічні відносини. У 2010 р. двостороння торгівля товарами між Канадою та Україною склала 252,2 млн дол. Експорт канадських товарів на суму 156,7 млн дол. включав машини та устаткування, рибу та морепродукти, аерокосмічну і фармацевтичну продукцію та м'ясо (здебільшого свинину). Імпорт українських товарів до Канади в 2010 р. склав 95,5 млн дол., дві третини з якого — це неорганічне паливо і нафта, добрива, продукція із заліза і сталі, іграшки та спортивне обладнання. Канада та Україна підписали Договір про просування і захист іноземних інвестицій, Конвенцію про уникнення подвійного оподаткування та Договір про повітряний транспорт. В червні 2010 р. було офіційно оголошено про започаткування переговорів про Канадсько-українську угоду про вільну торгівлю [2].

За даними Держкомстату України, обсяги товарообігу між Україною та Канадою у 2015 р. становили 263,8 млн дол. США, що на 12,2% менше, ніж у 2014 р. [12]. Експорт товарів до Канади склав 72,6 млн дол. США (+38,8%), імпорт з Канади — 191,2 млн дол. США (-19,2%). Основні статті експорту до Канади: чорні метали та вироби з них (17% від загального експорту), мідь та вироби з неї (27,8%), палива, нафта та продукти її перегонки (12%), дубильні екстракти (8,9%) та добрива (4,3%). Основні статті імпорту з Канади: палива, нафта та продукти її перегонки (31,8%), фармацевтична продукція (22%), риба та морепродукти (11,8%), машини та устаткування (10,7%). Обсяги торгівлі послугами у 2015 р. становили 125,3 млн дол. США, що на 21,9% менше, ніж у 2014 р. Експорт послуг склав 86,7 млн дол. США (-15,9%), імпорт — 38,6 (-31,3%) [12].

За 2016 р. обсяг торгівлі товарами і послугами між Україною та Канадою становив 261 млн дол. США. і зменшився на 6% у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року. Український експорт до Канади за 2016 р. скоротився у порівнянні до аналогічного періоду 2015 року на 43,7% склавши 71,65 млн дол. США. Канадський імпорт в Україну при цьому зріс на 20,9% і склав 189,44 млн дол. США. Від'ємне сальдо двосторонньої торгівлі для України склало — 117,77 млн дол. США. Отже, загальний обсяг торгівлі товарами за 2016 р. зменшився, порівняно з аналогічним періодом 2015 р., на 6,3% і склав

169,27 млн дол. США (при цьому український експорт зменшився на 64,3% і склав 22,17 млн дол. США, імпорт до України збільшився на 22,3% і становив 147,1 млн дол. США). Основні позиції експорту товарів: мідь і вироби з неї (38,8%), машинобудування (16%), чорні метали (5,5%), іграшки (5,5%), деревина (5,2%). Основні позиції імпорту: мінеральні палива (56,8%), фармацевтична продукція (10,2%), машинобудування (10%), рибні продукти (4,1%). Таким чином, загальний обсяг взаємної торгівлі послугами за 2016 р. зменшився на 4,8% і склав 91,8 млн дол. США (український експорт склав 49,48 млн дол. США і зменшився на 26%, імпорт – 42,34 млн дол. США і збільшився на 42,5%) [12].

Обсяг прямих канадських інвестицій в економіку України станом на початок 2017 р. становив 66,1 млн дол. США [12]. Основні сфери інвестицій (добувна і переробна промисловість, торгівля автотранспортними засобами, транспортування та складське господарство, операції з нерухомим майном, адміністративне та допоміжне обслуговування).

Торгівельно-економічні відносини між Україною та Канадою також підкріплено договірними актами. Так 11 липня 2016 р. в Києві у рамках офіційного візиту Прем'єр-міністра Канади Дж. Трюдо було підписано, а у березні 2017 р. ратифіковано Угоду про вільну торгівлю між Канадою та Україною [13]. Положення Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою забезпечують, зокрема, поглиблення торговельного та економічного співробітництва, в тому числі в частині торгівлі промисловими і сільськогосподарськими товарами, захисту інтелектуальної власності, регулювання державних закупівель. Угода має суттєве значення для економіки України, оскільки, відразу після набуття її чинності Канада відкриває українським експортерам вільний доступ до 98% свого ринку товарів. Натомість Україна, перш ніж лібералізувати ринок, повністю скасувавши імпорتنі мита, матиме у розпорядженні перехідний період.

У аспекті потенційних можливостей, що відкриваються для зовнішніх ринків України, виникає необхідність у ефективному управлінні торговельно-економічними відносинами між Україною та Канадою, що ґрунтується на визначенні потенційно привабливих вітчизняних торговельних позицій та прогнозуванні перспективних експорто-імпорتنих операцій між досліджуваними країнами. Саме з метою ефективної співпраці у рамках торговельно-економічних відносин виникає необхідність оцінювання торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою. Виконання поставленого завдання неможливо без розробки методичного підходу оцінювання торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою у аспекті зовнішньоекономічної стратегії України.

Необхідно відмітити, що ускладнення вітчизняної соціально-політичної ситуації, посилення взаємозалежності економіки і політики досліджуваних

країн, інші гео економічні фактори ускладнили процес прогнозування і посилити необхідність у перспективних прогнозах. У таких умовах створення зазначених прогнозів стає практично неможливим без використання відповідних методів чи підходів до вирішення поставлених прогнозних задач [6].

Макроекономічне прогнозування являє собою методологію прогнозування розвитку різного роду соціально-економічних процесів, зокрема, торговельно-економічних відносин. Система прогнозування торговельно-економічних відносин означає певну єдність методології, організації і розробки прогнозів, що забезпечує їх узгодженість, наступність і безперервність. Ефективне управління торговельно-економічних відносин неможливо без якісного прогнозування основних тенденцій розвитку сфери торгівлі та економіки країни. Прогнозування є найважливішим етапом в процесі формування зовнішньоекономічної політики країни, що включає управління торговельно-економічних відносин [14].

Взагалі під прогнозом розуміється емпіричне або науково обґрунтоване уявлення про можливі стани об'єкта прогнозування в майбутньому. Процес прогнозування полягає в тому, щоб визначеним методом і з використанням відповідного інструментарію обробити наявну інформацію про стан досліджуваного об'єкта, про що спостерігалися раніше закономірності його зміни, про конкретних умовах його функціонування в даний момент і перетворити її в систему уявлень (інформацію) про майбутній стан або поведінку об'єкта [15]. Отже, базою для торговельно-економічних прогнозів є пізнання конкретних факторів, що визначають розвиток торговельно-економічних процесів, кількісних залежностей між факторами та показниками розвитку економіки країни. Необхідно підкреслити, що прогнози носять імовірнісний характер, оскільки їх отримують на основі аргументованих наукових уявлень про стан і розвиток об'єкта, але, прогнози мають і досить достовірний характер.

Результати прогнозів створюють підґрунтя для виконання наступного кроку, а саме: аналізу сценаріїв розвитку україно-канадських торговельно-економічних відносин, за яким слідє вибір перспективних стратегічних напрямів розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою.

На проміжному етапі прогнозування торговельно-економічні відносин формують можливі цілі розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України.

На заключному етапі прогнозування торговельно-економічні відносин формують можливі цілі розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України.

З метою визначення торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України доцільно

розглянути класифікацію методів прогнозування за ступенем виконання послідовності зазначених етапів. З усього різноманіття математичних моделей при прогнозуванні розвитку торгівельно-економічних відносин в основному використовуються трендові, економетричні та імітаційні моделі.

Трендова модель — це математична модель, що описує зміну прогнозованого або аналізованого показника в залежності тільки від часу. Вона має вигляд:

$$y = f(t).$$

Трендова модель відображає, як прогнозування поведінки об'єкта шляхом екстраполяції тенденцій розвитку об'єкта прогнозування, виявлених у минулому. До цієї підгрупи відносяться методи: найменших квадратів, експонентного згладжування, ковзних середніх [15].

Економетрична модель відрізняється від трендової тим, що в ній розглядаються зміни показників розвитку торгівельно-економічних відносин не тільки від часу, але і від інших, найбільш суттєвих факторів. Вона має вигляд:

$$y = f(a, x, z, t).$$

Імітаційні моделі зазвичай будуються для прогнозування в умовах нестабільності та невизначеності соціально-економічного розвитку країни, галузей, регіонів, так як можуть враховувати і слабо структуровані зв'язки між факторами, і деякі випадкові величини, і логічні змінні.

Отже, з огляду на проведені дослідження, можливо запропонувати методичний підхід оцінювання торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України, який включає основні етапи (рис. 1):

1. Аналіз торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою.

2. Формування пріоритетів розвитку торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України.

3. Формування стратегічних перспектив розвитку торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України

Розглянемо докладніше інформаційні блоки схеми розробленого методичного підходу оцінювання україно-канадських торгівельно-економічних відносин.

Дослідження запропонованого підходу починається з загального аналізу торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою. На його основі визначаються чинники розвитку торгівельно-економічних, зокрема між Україною та Канадою. Це дозволяє сформувати базис показників оцінювання україно-канадських торгівельно-економічних відносин.

Етап формування пріоритетів розвитку торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України включає: визначення потенційно-перспективних торгівельно-економічних позицій України на основі виявлення груп товарів експортної пропозиції. Визначення потреб у торгівельних позиціях Канади включає знаходження товарних груп потреб у споживанні канадською стороною. Формування цілей розвитку україно-канадських торгівельно-економічних відносин здійснюємо на основі попереднього аналізу товарних позицій експорто-імпортних операцій між Україною та Канадою.

Заключний етап формування стратегічних перспектив розвитку торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України також складається з декількох підзадач. Першим завданням цього етапу є визначення найбільш впливових факторів розвитку україно-канадських торгівельно-економічних відносин. Другим кроком є прогнозування базисних показників торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою. Ці заходи дозволяють сформувати сценарії розвитку україно-канадських торгівельно-економічних відносин та виконати їх аналіз. Результатом запропонованого методичного підходу є вибір перспективних стратегічних напрямів розвитку торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою.

Особливістю розробленого методичного підходу є наявність зворотніх зв'язків між етапам, що складають послідовність дослідження оцінювання торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою. Це дає змогу коригувати очікувані результати в залежності від вибору основних складових оцінювання україно-канадських торгівельно-економічних відносин.

Виконання етапів розробленого методичного підходу оцінювання торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою неможливо без використання інструментарію дослідження. У якості такого інструментарію запропоновано методи математичного моделювання, теоретико-логічні методи системного аналізу, синтезу та аналізу тощо. У якості інформаційної бази — статистична інформація на основі достовірних інформаційних джерел, а саме, міжнародних звітів, інформаційних ресурсів тощо.

Висновки і перспективи подальших розробок.

В ході дослідження з'ясували, що існує достатня нормативно-правова база в різних галузях українсько-канадських відносин, яка була створена за останні роки та забезпечує «особливе» торгівельно-економічне партнерство між Україною та Канадою. Усі законодавчі акти виконуються у повному обсязі та створюють необхідні умови для нормального здійснення торгівельної та інвестиційної співпраці України та Канади.

З метою оцінювання торгівельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зов-

Рис. 1. Методичний підхід оцінювання торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою у контексті зовнішньоекономічної стратегії України [розроблено автором]

зовнішньоекономічної стратегії України розроблено методичний підхід, особливістю якого є наявність зворотніх зв'язків між етапам, що складають послідовність дослідження оцінки україно-канадських торговельно-економічних відносин. Це дає змогу

коригувати очікувані результати в залежності від вибору основних складових оцінювання та в цілому підвищити ефективність співпраці у сфері україно-канадських торговельно-економічних відносин.

Науковий керівник: д.геогр.н., проф. А. П. Голіков
Рецензент: д.е.н., проф. О. А. Довгаль

Література:

1. Посольство Канади в Україні [Електронний ресурс] / Офіц. сайт, 2017. — Режим доступу : <http://www.canadainternational.gc.ca/ukraine>.
2. Балагура Е. І. Формування законодавчої бази в україно-канадських відносинах [Електронний ресурс] / Е. І. Балагура. — 2011. — Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2011/147-134-24.pdf>.
3. Договірні-правова база українсько-канадських відносин [Електронний ресурс]. — 2009. — Режим доступу : <http://www.bizportal.kiev.ua/infomarket/countries/canada>.
4. Світова економіка : підручник / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, О. С. Рогач та ін. — К.: Либідь, 2007. — 640 с.
5. Голяков А. П. Економіка зарубіжних країн: навч. посібник / А. П. Голяков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз. — К.: Центр ученої літератури, 2008. — 408 с.
6. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голякова, О. А. Довгаль. — Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. — 268 с.
7. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації: колектив. моногр. / за ред. А. П. Голякова, О. А. Довгаль. — Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. — 316 с.
8. David C. Natcher. Subsistence and the Social Economy of Canada's Aboriginal North / David C. Natcher // The NorthernReview, № 30 (Spring 2009): 83–98 [Electronic resource]. — Access mode : <http://journals.sfu.ca/nr/index.php/nr/article/view/6/5>.
9. Paul Krugman - Op-Ed Columnist - The New York Times [Electronicresource]. — Access mode : <http://krugman.blogs.nytimes.com>.
10. Договірні-правова база між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. — 2016. — Режим доступу : <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/legal-acts>.
11. Смагула Я. В. Украина и Канада начнут сотрудничество в оборонной сфере [Електронний ресурс] / Я. В. Смагула. — 2016. — Режим доступу : <http://podrobnosti.ua/2126901-ukraina-i-kanada-uzhe-osenju-nachnut-sotrudnichestvo-v-oboronoj-sfere.html>.
12. Товарна структура зовнішньої торгівлі України: Статистична інформація [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики України. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Украина-Канада: Соглашение о зоне свободной торговли [Електронний ресурс]. — 2016. — Режим доступу : <http://kiev-chamber.org.ua/ru/17/727.html>.
14. Міжнародні економічні відносини : підручник / за ред. А. П. Голякова, О. А. Довгаль. — Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. — 464 с.
15. Голяков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А. П. Голяков. — 2-ге вид. — Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. — 144 с.